

NHỮNG ĐẶC TRƯNG TỔ CHỨC - SỰ PHẠM VÀ BIỆN PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG DẠY HỌC Ở TRUNG TÂM HỌC TẬP CỘNG ĐỒNG

ThS. TRINH THỊ QUÝ
Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Sự chuyển biến về kinh tế - xã hội ngày càng mạnh mẽ và sâu sắc trên phạm vi toàn thế giới, tri thức trở nên lạc hậu theo từng ngày, thậm chí từng giờ; điều đó đòi hỏi con người phải luôn đổi mới và trang bị cho mình khả năng học tập suốt đời và mỗi quốc gia phải là một xã hội học tập để bắt kịp sự thay đổi và tạo đà phát triển cho chính mình.

Trong bối cảnh đó, giáo dục thường xuyên (GDTX)/giáo dục tiếp tục (Continuing Education) luôn phát huy được vai trò của mình, đáp ứng nhu cầu học tập thay đổi liên tục, đặc biệt là ở người lớn. Với chức năng thay thế, tiếp nối, bổ sung và hoàn thiện kiến thức cho giáo dục chính quy, GDTX khuyến khích học tập suốt đời cho mọi người, ở mọi nơi trong xã hội. Một trong những nhiệm vụ đặt ra cho ngành là phải hoàn thiện mạng lưới cơ sở GDTX, trung tâm học tập cộng đồng (TTHTCĐ) ra đời và đáp ứng nhiệm vụ nói trên.

TTHTCĐ là cơ sở giáo dục không chính quy của một xã/ phường/ bản/ làng do cộng đồng địa phương đứng ra thành lập và quản lý, nhằm góp phần nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân và phát triển cộng đồng thông qua việc tạo cơ hội học tập suốt đời cho họ.

Một định nghĩa khác: TTHTCĐ là một mô hình mới, ngoài nhà trường, được tổ chức trên các địa bàn xã, phường, tập trung vào việc tổ chức các hình thức học tập đa dạng, không chính quy theo hướng "cần gì học nấy": xóa mù chữ, bổ túc văn hóa, phổ biến các chuyên đề về khoa học kĩ thuật, thời sự, chính sách, pháp luật, dạy tin học, ngoại ngữ... cho những đối tượng là người lao động.

Từ cách tiếp cận như trên chúng ta có thể nhận thấy TTHTCĐ được tổ chức ở các xã, phường, thị trấn, gắn với cuộc sống, sinh hoạt hàng ngày của người dân ở cộng đồng. Vì thế, việc tổ chức lớp học cũng như hoạt động dạy học ở TTHTCĐ mang tính thực tiễn sâu sắc và rất linh hoạt, xuất phát từ nhu cầu thường nhật của người dân.

1. Những đặc trưng tổ chức - sự phạm của TTHTCĐ

Là một cơ sở của GDTX, bản thân TTHTCĐ đã

có sẵn những nét rất riêng biệt của GDTX như chương trình linh hoạt, quản lý mềm dẻo, đối tượng và phương pháp đa dạng... Tuy nhiên, xét trên bình diện tổ chức sự phạm và hoạt động dạy - học ở TTHTCĐ thì vẫn có những nét đặc trưng không thể có ở các cơ sở GDTX khác.

Về tổ chức lớp học: Khác hẳn với các cơ sở giáo dục khác, việc tổ chức lớp học ở TTHTCĐ không theo một quy định cứng nào về mặt thời gian, không gian, người học... Lớp học có thể mở ra bất cứ lúc nào, ở đâu, cho nhiều đối tượng. Lớp học có thể đông người học, ít người học, với mọi lứa tuổi, nhu cầu học tập khác nhau. Lớp học ở TTHTCĐ cũng có thể do bất cứ thành viên cộng đồng nào quản lý và điều khiển. Trước khi cơ sở này ra đời thì mọi lớp học, kể cả trong GDTX cũng đều phải được tổ chức trong một không gian, thời gian cụ thể và khống chế số lượng, trình độ đầu vào... Chính vì vậy, TTHTCĐ đảm bảo công bằng trong giáo dục, đem lại cơ hội học tập cho những người thiệt thòi nhất, ít có cơ hội đến trường nhất, đặc biệt là nhân dân lao động ở những khu vực nông thôn, vùng cao...

Về tổ chức hoạt động dạy - học: Ở TTHTCĐ, việc tổ chức hoạt động dạy - học có những nét đặc thù so với các cơ sở giáo dục khác, đó là từ phía người dạy, người học và hoạt động học của họ quy định.

Người dạy ở TTHTCĐ có thể là những nhà giáo đang đứng lớp hoặc về hưu, có thể là những người làm công tác chuyên môn trên các lĩnh vực khác nhau: nông học, khuyến nông và phát triển nông thôn, luật, kinh tế, công tác xã hội, kĩ thuật - công nghệ, y tế, môi trường... Người dạy cũng có thể là những nhà quản lý, những doanh nhân, những người thành đạt trên mảnh đất của mình, những điển hình lao động tiên tiến tại địa phương... Do đó, phần đông người dạy ở TTHTCĐ chưa có nghiệp vụ sư phạm, đa số chưa được đào tạo một cách bài bản để đáp ứng được yêu cầu đa dạng, linh hoạt và hiệu quả trong dạy học ở TTHTCĐ. Nhưng bù lại, họ lại có một vốn kiến thức chuyên môn - thực tế phong phú, đặc biệt, kinh nghiệm của họ là bài học quý giá nhất cho học viên tại đây.

Người học ở TTHTCĐ tuy rất đa dạng nhưng chủ yếu là người lớn. Họ là những người đã trưởng thành về mặt thể chất, tâm lí và về mặt xã hội, có khả năng lao động tự lập, tự chịu trách nhiệm về hành vi của mình, lòng tự trọng cao, có vốn sống phong phú. Tuy nhiên, người lớn cũng có những hạn chế ("tính bảo thủ", "cảm giác biết rồi...") làm cản trở về mặt tâm lí hoạt động học tập của họ.

Hoạt động học tập của người lớn có một số điểm lưu ý sau đây:

Tính mục đích trong hoạt động học tập rất rõ ràng: khi tham gia học tập, bao giờ người học cũng đặt ra cho mình một mục đích nhất định. Thông thường, mục đích đó gắn liền với những công việc mà họ đang tiến hành hàng ngày. Người học thường đặt ra những câu hỏi như: những điều được học có ích lợi gì? Dùng để làm gì? Có dùng được không?...

Tính chủ động trong học tập cao: họ muốn tham gia vào các hình thức học tập phong phú để tự thể hiện mình. Do vậy, họ không chấp nhận được những hình thức học đơn điệu, không đáp ứng được mục đích ban đầu đặt ra của người học.

Tính thực hành trong hoạt động học tập đậm nét: những kiến thức mà họ tiếp thu được trong quá trình học tập được áp dụng ngay vào công việc, và giải quyết các vấn đề đang đặt ra đối với họ. Ví dụ như các chương trình khuyến nông, phổ biến khoa học kĩ thuật mới... sẽ được người học ngay lập tức áp dụng trong đời sống lao động hàng ngày, vì đơn giản là nó gắn với "miếng cơm manh áo" của người dân.

Người học đa số là người lớn còn có đặc điểm là họ luôn chịu sự chi phối của những trạng thái tâm lí khác nhau: trong quá trình học tập, người học có thể chịu sự chi phối của hai trạng thái tâm lí đối lập nhau: tự ti và tự tôn. Tự ti vì đa số trình độ học thức thấp, ít tiếp xúc với những cái mới, tiến bộ như công nghệ thông tin... Tự tôn vì vốn kinh nghiệm của họ trong lao động sản xuất khá phong phú và gắn liền với thực tiễn tại địa phương. Cả hai trạng thái này có thể làm giảm kết quả học tập của người lớn. Ngoài ra còn có các trạng thái tâm lí khác như: không yên tâm học tập, không tập trung tư tưởng cho học tập... cũng tác động đến học viên người lớn.

Từ những đặc trưng trên đây về tổ chức dạy - học ở TTHTCĐ cần phải thực hiện tổng thể các biện pháp để nâng cao hiệu quả công tác dạy - học đáp ứng nhu cầu học tập của người dân.

2. Biện pháp nâng cao hiệu quả quản lí hoạt động dạy - học ở TTHTCĐ

2.1. Thực hiện sự quản lí toàn diện hoạt động của TTHTCĐ

Hoạt động của TTHTCĐ bao gồm: xây dựng kế hoạch, thiết kế nội dung, chương trình dạy học cho các đối tượng khác nhau; tổ chức lớp học và huy động cộng đồng tham gia chương trình học tập, bảo quản học liệu, trang thiết bị, đồ dùng dạy học; mở rộng các mối quan hệ giữa trung tâm với cộng đồng... Để cho các hoạt động này tổ chức một cách có hiệu quả cần phải tăng cường công tác quản lí, điểm bắt đầu phải là khâu lập kế hoạch.

Quản lí công tác xây dựng kế hoạch hoạt động của TTHTCĐ: Kế hoạch hoạt động của TTHTCĐ cần được xây dựng theo một quy trình thống nhất, bao gồm các bước sau:

Bước 1: Thu thập các thông tin cơ bản về cộng đồng;

Bước 2: Phân tích, xác định các vấn đề và nhu cầu của cộng đồng;

Bước 3: Xác định những vấn đề, nhu cầu cấp thiết của cộng đồng cần tập trung giải quyết;

Bước 4: Lập kế hoạch.

Kế hoạch hoạt động hàng năm của TTHTCĐ cần được soạn thảo sớm. Do đặc thù là cơ sở giáo dục của dân, do dân quản lí và điều hành dưới sự lãnh đạo của Đảng, chính quyền, vì thế trong quá trình xây dựng kế hoạch cần lôi cuốn sự tham gia tích cực của cộng đồng.

Quản lí phát triển nguồn nhân lực cho TTHTCĐ, đặc biệt là đội ngũ những người tham gia giảng dạy. Cần phải mở các lớp tập huấn nghiệp vụ sư phạm cho họ để nâng cao chất lượng dạy học tại TTHTCĐ.

Quản lí nội dung chương trình học tập ở TTHTCĐ. Việc học tập ở TTHTCĐ phải đảm bảo các nội dung sau đây: khoa học kĩ thuật, sản xuất, văn hóa thể thao, đời sống, sức khỏe, môi trường, những vấn đề thời sự, chính sách, pháp luật; văn hóa cơ bản, tin học, ngoại ngữ...

Mỗi TTHTCĐ, tùy theo điều kiện cụ thể mà tổ chức các loại chương trình sao cho phù hợp và hiệu quả. Khi xây dựng chương trình hoạt động của TTHTCĐ, cần phải dựa trên nhu cầu của nhân dân, của cộng đồng; chương trình hoạt động của tất cả các ban ngành, đoàn thể; khả năng, nguồn lực của địa phương, của TTHTCĐ.

2.2. Quản lí việc tổ chức hoạt động học tập cho người lớn ở các TTHTCĐ

Để tổ chức tốt hoạt động học tập của người lớn, cần áp dụng các biện pháp: lựa chọn nội dung dạy học phù hợp với từng đối tượng người học; sử dụng các phương pháp và hình thức tổ chức dạy học thích hợp; tạo ra môi trường học tập thuận lợi cho người học...

Lựa chọn nội dung dạy học phù hợp với từng đối tượng người học cho phù hợp với tính đa dạng của đối tượng người học ở TTHTCĐ. Mỗi đối tượng đều có nhu cầu học tập của riêng mình, phải xuất phát từ đối tượng người học để xây dựng nội dung dạy học phù hợp. Trong đó, cần chú ý đúng mức đến khâu thực hành, vận dụng kiến thức, theo nguyên tắc “cần gì học nấy”, học để ứng dụng ngay, vừa làm việc vừa học tập... Dạy học người lớn là hướng họ vào mục tiêu chuẩn bị cho cuộc sống, giải quyết những vấn đề trong cuộc sống, trong sản xuất, không phải để thi cử, lấy bằng cấp... Thực tế cho thấy, nội dung dạy học càng phù hợp với người học thì càng tạo được nhiều hứng thú và việc học tập luôn đạt được kết quả cao hơn.

Phát huy tính tích cực, độc lập của người học: Tính tích cực, độc lập của người học là một trong những phẩm chất tâm lý rất quan trọng của người học. Trong quá trình học tập, nếu phẩm chất tâm lý này được phát huy thì sẽ làm cho việc học tập đạt kết quả cao hơn. Vì thế, khi dạy học người lớn, cần chú ý tạo điều kiện cho họ tham gia tranh luận, thảo luận, tự nêu và giải quyết vấn đề mà họ bắt gặp trong cuộc sống, thực tiễn hàng ngày, tránh sự áp đặt một chiều. Việc phát huy tính tích cực, độc lập của người học gắn liền với việc sử dụng các phương pháp và hình thức tổ chức dạy - học.

Sử dụng các phương pháp và hình thức tổ chức dạy - học thích hợp: Các phương pháp và hình thức tổ chức dạy - học người lớn phải đa dạng, phong phú và thích hợp. Về phương pháp dạy học, cần chú ý sử dụng các phương pháp thảo luận nhóm, học bằng trải nghiệm, đóng vai theo chủ đề, giải quyết tình huống, thực hành, trò chơi... Đây là những phương pháp rất thích hợp với học viên người lớn. Thông qua trao đổi, thảo luận, giải quyết vấn đề, người học vận dụng được vốn kiến thức đã có của bản thân, so sánh kinh nghiệm của mình với người khác.

Cùng với sử dụng phương pháp dạy học, cần phối hợp nhiều hình thức tổ chức dạy học khác nhau, trong đó, đặc biệt chú ý đến những hình thức huy động được sự tham gia của nhiều học viên để giải quyết một nhiệm vụ nhận thức hoặc nhiệm vụ thực hành. Đó là các hình thức như học theo nhóm nhỏ, nhóm lớn, học tại cơ sở sản xuất...

Ngoài ra việc bố trí thời gian biểu cho hoạt động học tập của người lớn ở các TTHTCĐ cũng phải rất linh hoạt, mềm dẻo, trên cơ sở chú ý đầy đủ đến điều kiện thực tế của họ, đến quỹ thời gian dành cho việc học của họ.

Tạo môi trường học tập thuận lợi cho người học: Môi trường học tập ảnh hưởng rất lớn đến tâm

lí người học, nhất là đối với học viên người lớn. Vì thế, cần tạo không khí học tập vui vẻ, thoải mái, tin tưởng, tôn trọng lẫn nhau giữa người dạy và người học và giữa người học với nhau. Học viên người lớn cũng rất cần được động viên, khuyến khích trong học tập.

2.3. Kết hợp sử dụng tổng thể các biện pháp quản lí khác

Các biện pháp quản lí hoạt động dạy học ở TTHTCĐ muốn có hiệu quả cao cần phải kết hợp sử dụng tổng thể các biện pháp quản lí khác như: phát huy vai trò của chủ thể quản lí TTHTCĐ; hoàn thiện cơ chế tổ chức, hoạt động của TTHTCĐ; đảm bảo các điều kiện cho công tác quản lí TTHTCĐ...

Nếu thực hiện đầy đủ tất cả các biện pháp trên thì trong lộ trình xây dựng xã hội học tập và học tập suốt đời, TTHTCĐ sẽ có đóng góp xứng đáng cho công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, phát huy cao độ lợi thế của loại hình giáo dục gắn gũi với nhân dân lao động nhất.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Quy chế tổ chức và hoạt động của trung tâm học tập cộng đồng tại xã, phường, thị trấn*, 2008.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo, Viện Nghiên cứu Phát triển giáo dục - Vụ Giáo dục thường xuyên, *Những vấn đề về chiến lược phát triển giáo dục trong thời kì công nghiệp hóa, hiện đại hóa: Giáo dục thường xuyên (kĩ yếu hội thảo)*, NXB Giáo dục, 1998.
3. *Case study on Community Learning Center in Lao PDR Ministry of Education*, 2000.
4. Trường Đại học Sư phạm, *Các quan niệm và khái niệm cơ bản về giáo dục không chính quy*, đề tài Khoa học và Công nghệ cấp Bộ, mã số B2004-CTGD-06, 2004.
5. UNESCO/Proap, *Continuing Education: New policies and Directions* (Atlp - ce Volume I).
6. UNESCO, *Giáo dục thường xuyên: chính sách và phương hướng mới*, Viện Khoa học Giáo dục (dịch), 1993.
7. Viện Nghiên cứu Đại học và Giáo dục chuyên nghiệp - Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Đề án I-93-25 Xây dựng hệ thống Giáo dục thường xuyên*, 1994.

SUMMURY

The article has touched upon pedagogical characteristics and measures for enhancing teaching quality at community learning centers through using comprehensive management, learning activity coordination in combination with other management measures.